

УДК 37.014.53:001.8

В.В. Скідан¹, Є.О. Романюк¹, Г.В. Єфімчук²*Київський національний університет технологій та дизайну¹**Луцький національний технічний університет²***ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС**

У статті проаналізовано ставлення освітньої та наукової спільноти до питання академічної доброчесності, її імплементації в учбовий процес закладів вищої освіти України. Також представлено результати опитування щодо методів боротьби з академічним плагіатом та оцінки наукових робіт на оригінальність.

Ключові слова: академічна доброчесність, плагіат, академічний плагіат, освітній процес.

В.В. Скидан¹, Е.А. Романюк¹, Г.В. Ефимчук²*Киевский национальный университет технологий и дизайна¹**Луцкий национальный технический университет²***К ВОПРОСУ ВНЕДРЕНИЯ ПРИНЦИПОВ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ЧЕСТНОСТИ В
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС**

В статье проанализировано отношение образовательной и научной общественности к вопросу академической честности, ее имплементации в учебный процесс высших учебных заведений Украины. Также представлены результаты опроса о методах борьбы с академическим плагиатом и оценки научных работ на оригинальность.

Ключевые слова: академическая честность, плагиат, академический плагиат, образовательный процесс.

V. Skidan¹, Y. Romaniuk¹, G. Yefimchuk²*Kyiv National University of Technology and Design¹**Lutsk National Technical University²***TO THE QUESTIONNAIRE OF PRINCIPLES OF ACADEMIC INTEGRITY
IN THE EDUCATIONAL PROCESS**

The article analyzes the attitude of the educational and scientific community to the issue of academic integrity. Problems of the implementation of the principles of academic integrity in the educational process of institutions of higher education of Ukraine are also exacerbated. The results of the survey on methods of combating academic plagiarism and the evaluation of scientific works on originality are presented. A series of events aimed at popularizing the principles of academic integrity is proposed and the feasibility of using anti-plagiarism programs in the educational process is substantiated.

Key words: academic integrity, plagiarism, academic plagiarism, educational process.

Постановка проблеми. Питання академічної доброчесності є дуже актуальним для України. Адже недопустимою є ситуація, коли наукові роботи (від курсових до докторських) виконуються на замовлення за гроші, коли студентські роботи передаються від курсу до курсу лише зі зміненими титульними сторінками, коли у наукових текстах перефразовують чужі думки та видаються за власні без посилання на їх справжнього автора, коли метою наукового дослідження є не нове наукове знання, а отримання вченого ступеню, і цей ряд можна продовжити. І абсолютно недопустимим є те, коли в суспільстві такий стан справ приймається за норму. Академічна культура включає усвідомлення кожним членом університетської спільноти – викладачем, студентом, адміністративним працівником – свого місця і обов'язків в загальному функціонуванні ЗВО; цінності і норми поведінки; звичаї та ділову практику; правила корпоративної культури; трудову і ділову етику.

Сьогодні через необхідність виконання великого обсягу письмових (для студентів) або науково-дослідних робіт (для науково-педагогічних працівників), відсутність чітких норм щодо оцінки оригінальності текстів, її зв'язку з оцінкою граматики письмової роботи, а також відкритість доступу до інформації, можливість швидкого її поширення через мережу питання боротьби з плагіатом є надзвичайно актуальним. Академічна нечесність – це корозія на живому організмі університету, а тому байдужність, апатія стосовно питань академічної нечесності не є нормальною поведінкою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності». За цим підходом, академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, та відповідність шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності [1].

Останні декілька років українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. Американські ради з міжнародної освіти спільно з Міністерством освіти і науки України розпочали Проект Сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) – це ініціатива, спрямована на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів [2]. Метою Проекту є донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів.

Проект розрахований на 4 роки – це дозволить охопити ціле покоління студентів-бакалаврів, починаючи з їх першого року навчання в університеті і закінчуючи отриманням дипломів бакалавра. Саме це покоління випускників повинно стати носієм нових цінностей у вищій освіті, в науці та в суспільстві загалом.

Проект має чотири основні напрямки діяльності: просвітницька кампанія, практичний навчальний курс в університетах, поширення міжнародних практик в українських університетах, робота над нормативною базою і регулятивними механізмами.

У рамках Проекту на всеукраїнському та університетських рівнях регулярно проводяться заходи як для студентської, так і для викладацької спільноти. Зокрема, відбуваються тренінги із формування знань та навичок щодо планування, розробки та впровадження проектів з академічної доброчесності в університетах [3]. Використовуючи кращий досвід американських університетів, учасники виконують ситуативні вправи для розуміння принципів академічної доброчесності, знайомляться з сучасними засобами перевірки дипломних та інших робіт на плагіат, методами заохочення молоді до доброчесного навчання. Також читаються лекції [4-6], під час яких увага зосереджується на важливості Проекту для процесу навчання і повсякденного життя, видах академічної недоброчесності, їх наслідках для суспільства та інших актуальних питаннях.

Одним із інструментів дотримання академічної чесності є Кодекс честі, який приймають університети. Кодекс честі – це документ, який встановлює загальні моральні принципи та правила етичної поведінки осіб, що працюють і навчаються у ВНЗ. Метою Кодексу є формування в Університеті системи демократичних взаємин з високим ступенем етичної гідності між учасниками освітнього процесу і співробітниками та розвиток корпоративної культури університетської громади.

На сьогоднішній день все більше університетів прислухається до Проекту, приймаються Кодекси академічної доброчесності. Не виключенням є Київський національний університет технологій та дизайну (Кодекс честі ухвалено Вченою радою КНУТД від 07 березня 2018 р., протокол № 7) [7] та Луцький національний технічний університет (Кодекс честі ухвалено Вченою радою Луцького НТУ від 24 квітня 2018 р., протокол № 9) [8].

Постановка завдання. Лише сприйняття суспільством, усіма учасниками освітнього та наукового процесів принципів академічної доброчесності як глибинних цінностей є запорукою того, що українська освіта та наука позбудуться імітації, народжуватимуть нові ідеї та знання і будуть рівноправно включені у світовий процес наукової комунікації.

Об'єкти та методи дослідження. З метою визначення ступеня ознайомлення студентів та викладачів з сучасними вимогами оцінки робіт на оригінальність та виявлення їхнього ставлення до проблеми, що розглядається, у листопаді-грудні 2018 року серед студентів, аспірантів та викладачів двох ЗВО (Київського національного університету технологій та дизайну та Луцького національного технічного університету) було проведено опитування на тему «Плагіат. Норма чи шахрайство?». Участь в опитуванні взяли викладачі, аспіранти, та студенти.

Опитування було проведено у формі інтернет-анкетування з використанням загальнодоступного ресурсу Google Forms з умовою збереження анонімності. Інструмент дозволяє створювати та розсилати запрошення до анкетування на електронні адреси та сторінки соціальних мереж потенційних респондентів. Збереження результатів у форматі електронних таблиць дозволило провести аналіз та візуалізацію результатів у формі діаграм у середовищі MS Office [9].

Для формування питань та підбору відповідей, що відображають реальне ставлення респондентів до проблеми, було проведено попереднє опитування та аналіз, на основі якого було сформовано короткі, подані у доступній формі питання [10]. Для відповіді можна було обрати один чи декілька варіантів або запропонувати свій.

Ціллю опитування було не лише визначити ступінь ознайомлення з деякими основними вимогами кодексів академічної доброчесності, але й готовність до власної відповідальності за використання запозичень у своїх роботах без відповідного посилання на авторство. Для проведення

опитування було обрано спосіб вибіркового дослідження, який дозволив обрати з генеральної сукупності представників.

Анкету було сформовано з восьми коротких та легких для сприйняття пересічним респондентом питань. Вона містила коротку інформацію як про самих респондентів, так і про їх ставлення до плагіату у власних роботах та готовності до відповідальності. Відповіді на питання містили номінативні шкали.

Респондентам було запропоновано відповісти на такі питання:

- хто Ви (студент, викладач, аспірант), Ваш вік?
- чи знайомі Ви з поняттями «плагіат» та «академічний плагіат»?
- чи використовуєте Ви чужі праці для написання власних (без посилання на автора)?
- чи вважаєте Ви допустимим використання в своїх роботах запозичених праць без посилань на автора або джерело?
- чи треба контролювати роботи на плагіат та впроваджувати відповідальність?
- хто та яку відповідальність має нести за плагіат у студентських роботах?

Усі питання носили функцію обов'язкових для відповіді. У фінальній частині тесту було запропоновано висвітлення особисту думку.

Виклад основного матеріалу.

Вищезгаданими закладами вищої освіти реалізовано ряд проектів, спрямованих на популяризацію академічної доброчесності в освітньому товаристві. Зокрема, розроблено буклет-календар «Правила академічної доброчесності першокурсника», який поданий у формі річного календаря з використанням ігрового елементу рор-ап (календар) та правилами-порадами доброчесності (їх подано у ігровій формі з емоційним забарвленням). Ці правила отримує кожен студент при вступі до ЗВО.

Також здійснено інформаційно-просвітницьку кампанію серед студентів «Щеплення від плагіату», в рамках якої проведено 8 воркшопів, що містили коротку теоретичну інформацію про плагіат, види та вид відповідальності для студентів, основи академічного письма та виконання індивідуальних і групових вправ.

До реалізованих проектів також можна віднести проект SAIUP MOTIVATION CARDS, спрямований на спонукання людей до втілення власних ідей шляхом мотивування висловами відомих людей. Новий день – нова картка – нова можливість розпочати власну справу чи проект.

«Стікери доброчесності» – ще один, але не останній проект соціальної дії, що спрямований на учасників навчально-виховного процесу Луцького НТУ, метою якого є зміна їх поглядів на академічну доброчесність шляхом непрямого впливу на свідомість засобами візуалізації. Оригінальний дизайн та вдалий лозунг-заклик, який спонукає до дотримання принципів академічної доброчесності, стали основними критеріями оцінювання розроблених стікерів для визначення переможців.

Аналіз отриманих результатів опитування представлений на рис 1. Вік респондентів складав від 16 до 60 років.

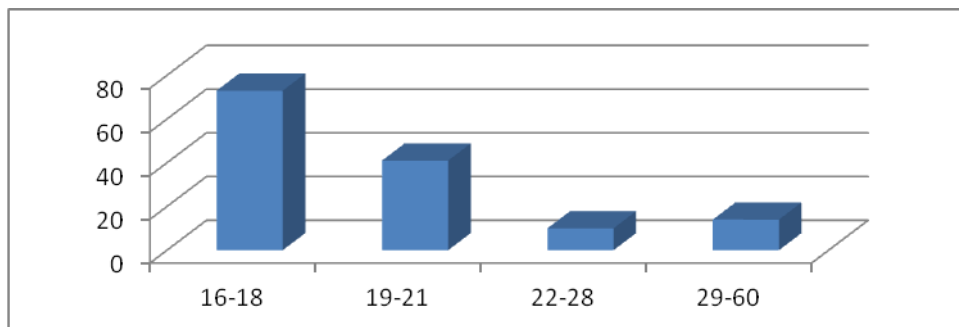

Рис. 1. Розподіл респондентів за віком

Всі респонденти зазначили, що знайомі з поняттям плагіату, та майже 53% опитуваних знайомі з поняттям академічного плагіату. Слід зауважити, що відсоток респондентів, знайомих із терміном «академічний плагіат», зростає зі збільшенням вікового показника: від 42% для респондентів 16-17 років до 65% – для респондентів 22-60 років.

Рис. 2. Діаграма розподілу відповідей респондентів на запитання «Чи використовуєте Ви чужі праці для написання своїх (без посилання на автора)»

Цікавим є, що для написання своїх робіт, у тій чи іншій мірі використовуються чужі доробки без посилання на авторство чи джерело: від 86% студентів молодших курсів (16-18 років) до 79% студентів старших курсів (19-21 рік). При цьому цей же показник для вікового показника 22-60 років складає 91%. А більша половина респондентів (69,9%) вважає допустимим використання в своїх роботах запозичення чужих праць без посилань на автора або джерело, в тому числі залежно від виду робіт (рис.3).

Рис. 3. Діаграма розподілу відповідей респондентів на запитання «Чи вважаєте Ви допустимим використання в своїх роботах запозичених праць без посилань на автора або джерело?»

Більше половини респондентів вказує на необхідність проведення контролю на плагіат студентських робіт. А відповідальність за використання чужих доробок у своїх дослідженнях покладають на студента 77% опитаних, а на викладача чи керівника роботи – 25%.

Важливим є те, що більше 90% респондентів виступають за введення відповідальності студентів за плагіат, порушення авторських прав та посягання на інтелектуальну власність інших осіб у формі попередження, а при повторному випадку – накладання штрафних санкцій (наприклад, зниження балу).

Оскільки плагіат у студентському середовищі становить загрозу з цілої низки причин, зокрема він не сприяє розвитку креативного мислення й творчих здібностей, спотворює реальну картину знань, вмінь і навичок, ускладнює процес оцінювання результатів, призводить до виникнення недобросовісної конкуренції у студентському та науковому середовищі, то це явище вкрай негативно сприймається світовою науковою спільнотою, а отже, його поширення створює перешкоди ефективній інтеграції у міжнародне освітнє й наукове середовище.

Тому доцільним є використання закладами вищої освіти технічних засобів, які створюють умови для швидкого виявлення плагіату. На сьогодні існує ряд програмних засобів та онлайн інтернет-сервісів, які використовують технології перевірки текстових документів на наявність запозичень із загальнодоступних мережевих джерел, такі як система світового рівня Turnitin (перевіряє текст на унікальність за допомогою своєї бази дипломних робіт, авторських текстів, монографій тощо, та у разі відсутності даного тексту в своїй базі доповнює ним базу, створюючи тим самим досить прості умови для виявлення джерел оригінального тексту), Advego Plagiatus (безкоштовна інтернет-програма перевірки дослідницьких робіт на унікальність та наявність в них

плагіату), Etxt Антиплагіат (програма для перевірки унікальності тексту, яка дозволяє провести детальний аналіз тексту і визначити оригінальність статті в процентному співвідношенні), Anti-Plagiarism (універсальний інструмент для боротьби з World Wide Web копіюванням-вставкою інформації з присвоєнням авторства).

Використання зазначених чи аналогічних програм при перевірці випускних кваліфікаційних студентських, науково-дослідних, дисертаційних робіт значно підсилило б якість освіти загалом і наукових досліджень зокрема. Так, у КНУТД використовується програма для перевірки тексту на унікальність – Anti-plagiarism.lnk, базове наповнення якої пов'язане з каталогом повнотекстових видань бібліотеки та доповнюється кожною новою роботою. Але подібними програмами на сьогодні зазвичай перевіряють лише випускові роботи.

Висновки.

На думку авторів, для забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовищі необхідно здійснювати заходи, спрямовані на її популяризацію. Окрім реалізації згаданих проєктів, проведення лекцій та тренінгів, доцільно поглиблено вивчати ряд навчальних дисциплін, таких як «Основи академічного письма», «Інтелектуальна власність» тощо, які б дозволили ще глибше формувати академічну культуру і викоринювати форми прояву академічної нечесності.

Оцінка результатів проведеного опитування вказує на необхідність здійснення роз'яснювальної роботи як серед викладачів, так і серед студентів, адже тема академічного плагіату і досі лишається не вирішеною в українських ЗВО. Окрім роз'яснень, необхідним є проведення комплексу заходів з підтримки принципів академічної доброчесності (методичне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення). Необхідно також поглибити використання програмного забезпечення для виявлення можливого плагіату та перевірки магістерських й інших науково-дослідних робіт на оригінальність.

Загалом, в закладах вищої освіти необхідно створити таке середовище, в якому б їхнє керівництво та науково-педагогічний персонал власним прикладом змогли б допомогти студенту створювати свої власні доробки та проєкти, що, безумовно, стимулювало б студентів займатись науковою діяльністю.

Література

1. Садиць В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>. – Назва з екрана.
2. Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні STRENGTHENING ACADEMIC INTEGRITY IN UKRAINE PROJECT – SAIUP [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://lutsk-ntu.com.ua/uk/akademichna-dobrochesnist>. – Назва з екрана.
3. В ЛНТУ в спільних тренінгах Проєкту SAIUP та програми "Активні громадяни" взяли участь викладачі і студенти [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://saiup.org.ua/novyny/v-lntu-v-spilnyh-treningah-proektu-saiup-ta-programy-aktivni-gromadyany-vzaly-uchast-vykladachi-studenty>. – Назва з екрана.
4. Лекція з академічної доброчесності у Луцькому НТУ [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://lutsk-ntu.com.ua/uk/news/lekciya-z-akademichnoyi-dobrochesnosti-u-luckomu-ntu>. – Назва з екрана.
5. Студентам Луцького НТУ роз'яснили, чому не можна плагіатити [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://lutsk-ntu.com.ua/uk/news/studentam-luckogo-ntu-roz-yasnili-chomu-ne-mozhna-plagiatiti>. – Назва з екрана.
6. Невпинно крокуємо до якісної освіти [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkat/news/12032>. – Назва з екрана.
7. Кодекс академічної доброчесності Київського національного університету технологій та дизайну [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://knutd.edu.ua/files/dostupdopi/kodeks_akadem_dobrochesnosti_knutd.PDF. – Назва з екрана.
8. Кодекс честі Луцького НТУ [Електронний ресурс] // Режим доступу: lutsk-ntu.com.ua/uk/kodeks-chesti-luckogo-ntu. – Назва з екрана.
9. Ковальчук В. Н. Практика використання ІКТ-засобів у педагогічному експерименті: Інтернет анкетування / В. Н. Ковальчук // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2013. - Т. 35, вип. 3. - С. 135-152. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2013_35_3_16
10. Клайн П. Введение в психометрическое проектирование. Справочное руководство по конструированию тестов. / П. Клайн. – Киев : ПАН Лтд, 1994. – 184 с.

Рецензенти:

Панасюк І.В., д.т.н., професор кафедри теплоенергетики, ресурсоощадності та техногенної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну

Герасимчук О.П., к.т.н., доцент кафедри галузевого машинобудування та лісового господарства Луцького НТУ

Стаття надійшла до редакції 07.12.2018